

()

:

:

:

()

دولت منابع خود را از سه محل تأمین می‌کند: درآمدها (شامل درآمدهای عمومی و درآمدهای اختصاصی)، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای، و واگذاری دارایی‌های مالی. در لایحه بودجه، منابع دولت در قالب دو نوع طبقه‌بندی تنظیم و ارائه می‌شود. طبقه‌بندی منابع براساس بخش، بند، جزء و طبقه‌بندی براساس دستگاه - برنامه. در طبقه‌بندی براساس بخش، منابع دولت در ذیل هریک از گروه‌های سه‌گانه (درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی) در قالب چند بخش آرایش می‌یابد. در این طبقه بندی هر بخش به چند «بند» و هر «بند» به چند جزء تفکیک شده است. این نوع طبقه‌بندی امکان بررسی و تحلیل ماهیت منابع دولت در سال آینده را فراهم می‌کند. یکی دیگر از طبقه‌بندی‌های منابع دولت، طبقه‌بندی براساس دستگاه‌های اجرایی است. در این طبقه‌بندی مشخص می‌شود که هر دستگاه اجرایی چه میزان از منابع دولت را وصول خواهد کرد.

منابع استان‌ها نیز سالانه در قالب بودجه استانی به‌عنوان پیوست لوائح بودجه سنواتی ارائه می‌شود. منابع استان‌ها از دو محل تأمین می‌شود یکی منابع استانی و دیگری منابع ملی. لازم به ذکر است که منابع بودجه استانی بخشی از منابع بودجه عمومی دولت است.

در ادامه ضمن تعریف برخی از مفاهیم، تصویر کلی از منابع بودجه عمومی

.....

.....

.....

.....

دولت در قانون بودجه سال ۱۳۸۳ و مقایسه آن با قانون بودجه سال ۱۳۸۲ ارائه می‌شود، و در پایان، نکاتی برای بررسی منابع بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور ارائه می‌شود.

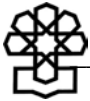

درآمد عمومی عبارت است از درآمدهای وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و مالیات و سود سهام شرکت‌های دولتی و درآمد حاصل از انحصارات و مالکیت و سایر درآمدهای که در قانون بودجه کل کشور تحت عنوان درآمد عمومی منظور می‌شود.

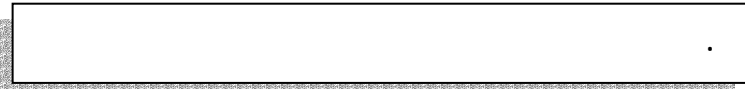
عبارت است از درآمدهایی که به موجب قانون برای مصرف یا مصارف خاص در بودجه کل کشور تحت عنوان درآمد اختصاصی منظور می‌گردد.

فروش دارایی‌های تولید شده یا تولید نشده‌ای است که طی مدت بیش از یک سال در فرآیند تولید کالا و خدمات به کار می‌رود و شامل این اقلام است: فروش نفت خام، فروش ساختمان‌ها و تأسیسات، فروش و واگذاری اراضی، فروش ماشین‌آلات و تجهیزات و فروش و واگذاری سایر دارایی‌های سرمایه‌ای.^۱

۱ و ۲. برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به کتاب «نظام آمارهای مالی دولت»؛ چاپ دفتر مطالعات برنامه و بودجه؛ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

کلیه داد و ستدهایی که دارایی‌های در اختیار دولت را کاهش می‌دهد و ماهیت درآمد ندارند و بیشتر به‌عنوان منابع تأمین اعتبار یا منابع استقراضی دولت شناخته می‌شوند و این اقلام را در بر می‌گیرد: استقراض از سیستم بانکی، فروش اوراق مشارکت، استفاده از تسهیلات خارجی، استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی، دریافت اصل وام‌های خارجی دولت، وصولی از محل واگذاری شرکت‌های دولتی، دریافت اصل وام‌های داخلی دولت و برگشتی از پرداخت‌های سال‌های گذشته.^۲

به منظور آشنایی بیشتر در این بخش، اقلام عمده منابع دولت در قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور ارائه می‌شود.

ارقام جدول یک نشان می‌دهد که دولت در سال ۱۳۸۳ مبلغی در حدود ۵۱۹ هزار میلیارد ریال کسب می‌کند؛ که رشدی معادل ۱۹ درصد نسبت به سال ۱۳۸۲ خواهد داشت. درآمدهای عمومی در سال ۱۳۸۳ حدود ۲۲۲ هزار میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت به سال ۱۳۸۲ به میزان ۸/۹ درصد رشد نشان می‌دهد. به رغم چنین رشدی سهم درآمدهای عمومی از ۵۱/۷ درصد در سال ۱۳۸۲ به ۴۸/۴ درصد در سال ۱۳۸۳ کاهش یافته است.

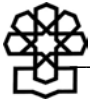
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۸۳ به میزان ۱۵۰/۸ هزار میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت به سال ۱۳۸۲ به میزان ۱۸/۹ درصد رشد نشان می‌دهد. با چنین رشدی سهم واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای از کل منابع دولت ۳۲/۸ درصد است که ۰/۸ درصد افزایش یافته است. عمده رشد واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای ناشی از رشد ۱۸/۵ درصدی فروش نفت خام است.

در سال ۱۳۸۳ پیش‌بینی شده است از محل واگذاری دارایی‌های مالی ۸۶ هزار میلیارد ریال به خزانه دولت واریز شود، که نسبت به سال ۱۳۸۲ به میزان ۳۴/۶ درصد رشد نشان می‌دهد. این رشد موجب افزایش سهم این منبع از ۱۶/۳ درصد در سال ۱۳۸۲ به ۱۸/۸ درصد در سال ۱۳۸۳ می‌شود. عمده رشد واگذاری دارایی‌های مالی ناشی از رشد ۸۵ درصدی فروش اوراق مشارکت، ۶۴ درصدی استفاده از تسهیلات خارجی، ۳۰ درصدی استفاده از حساب ذخیره ارزی و ۲۷ درصدی واگذاری شرکت‌های دولتی است. مقایسه قانون بودجه سال ۱۳۸۳ و ۱۳۸۲ نشان می‌دهد که بودجه دولت برای سال ۱۳۸۳ بیش از سال ۱۳۸۲ به منابع حاصل از فروش ثروت ملی (نفت) و دارایی‌های بین نسلی (حساب ذخیره ارزی و واگذاری شرکت‌های دولتی) و نیز ایجاد تعهد مالی برزومه دولت، وابسته شده است. به‌عنوان مثال افزایش ۸۵ درصدی فروش اوراق مشارکت به معنای استقراض بیش‌تر دولت از مردم است.

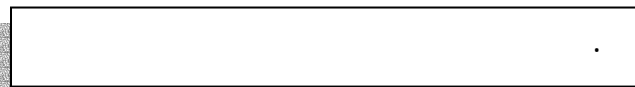
درآمدهای اختصاصی بودجه عمومی دولت در سال ۱۳۸۳ نسبت به سال ۱۳۸۲ رشدی معادل ۴۶ درصد نشان می‌دهد که منجر به افزایش سهم آن به ۱۱/۴ درصد در کل درآمدها شده است.

براساس ارقام جدول ۲ مشاهده می‌شود که دولت در سال ۱۳۸۳ حدود ۹۶ هزار میلیارد ریال درآمد مالیاتی وصول خواهد کرد که بدین ترتیب نسبت به سال ۱۳۸۲ رشدی معادل ۲۸/۳ درصد خواهد یافت و این منجر به افزایش سهم درآمدهای مالیاتی از ۱۷/۲ درصد به ۱۸/۹ درصد از منابع دولت شده است. بیش‌ترین میزان رشد درآمدهای عمومی دولت مربوط به درآمدهای متفرقه است. این درآمدها نسبت به سال ۱۳۸۲ در سال ۱۳۸۳ حدود ۸۸ درصد رشد نشان می‌دهد. درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات نیز با رشد ۶۵/۶ درصدی بیش‌ترین رشد را در میان درآمدهای عمومی دولت نشان می‌دهد.

(ارقام به میلیارد ریال)

درآمدهای عمومی	۲۲۲,۶۶۶	۴۸/۴	۲۰۴,۵۰۸	۵۱/۷	۸/۹
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۱۵۰,۸۳۴	۳۲/۸	۱۲۶,۸۵۲	۳۲	۱۸/۹
واگذاری دارایی‌های مالی	۸۶,۴۲۵	۱۸/۸	۶۴,۱۹۴	۱۶/۳	۳۴/۶
جمع منابع عمومی دولت	۴۵۹,۹۲۵	۸۸/۶	۳۹۵,۵۵۴	۹۰/۷	۱۶/۳
درآمدهای اختصاصی	۵۹,۰۹۰	۱۱/۴	۴۰,۴۶۹	۹/۳	۴۶
	,		,		

۱. براساس اصل ۵۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران دریافت‌های دولت در هر مورد باید با ذکر مبنای قانونی آن مورد بررسی و تصویب قرار گیرد و از درج درآمدهایی که مبنای قانونی نداشته یا قانون آن ملغی شده است باید خودداری شود. در همین راستا براساس ماده (۳۷) قانون محاسبات عمومی منظور کردن درآمد در بودجه مجوزی برای وصول از اشخاص تلقی نمی‌شود و در هر مورد احتیاج به مجوز قانونی است. از سوی دیگر براساس ماده (۳۸) قانون محاسبات عمومی درآمدهای قانونی که در بودجه منظور نشده باشند قابل وصول بوده و لذا عدم درج آن‌ها به مفهوم ممنوعیت قانونی وصول آن‌ها نیست.

۲. برآورد درآمدها باید براساس کمیت‌های مقداری یا از طریق همبستگی دو یا چند عامل صورت گیرد. عملکرد سال ۱۳۸۲ و برآورد نه ماهه سال ۱۳۸۳ براساس کمیت‌های مقداری از چگونگی تشکیل درآمدها، می‌تواند معیاری برای برآورد درآمدها در سال ۱۳۸۴ باشد. رؤسای دستگاه‌های اجرایی مسئول صحت و وصول درآمدها هستند.

۳. ارقام درآمدی باید در هر مورد به تفکیک موضوع درآمد درج شده و از ادغام دو یا چند موضوع با یکدیگر در یک عنوان خودداری شود. مانند ردیف ۵۱۰۲۰۱ وزارت کشور - صدور و تمدید گذرنامه، رواید و جواز اقامت و گواهینامه رانندگی، که سه موضوع متفاوت است که تحت یک عنوان قرار گرفته است، در صورتی که برای همه آن‌ها احکام جداگانه‌ای وضع شده است.

۴. در پیشنهاد کسب درآمدهای جدید یا اصلاح درصدهای مندرج در قانون وصول یک درآمد باید به اصلاح همان قوانین و مقررات ارجاع شود تا از مزیت دو شوری بودن برخوردار و از شتابزدگی در اصلاح قوانین خودداری شود.

(ارقام به میلیارد ریال)

	()	()	()	()		
۱۰۰۰۰۰	بخش اول - درآمدهای مالیاتی	۹۶,۳۴۷	۱۸/۹	۷۵,۰۹۵	۱۷/۲	۲۸/۳
۲۰۰۰۰۰	بخش دوم - دریافت کمک‌های اجتماعی	۳۰,۰۰۰	۵/۸	۲۴,۰۰۰	۵/۵	۲۵
۳۰۰۰۰۰	بخش سوم - دریافت کمک‌های بلاعوض
۴۰۰۰۰۰	بخش چهارم - درآمد حاصل از مالکیت دولت	۱۱۳,۴۳۴	۲۲/۲	۱۱۹,۵۸۱	۲۷/۴	-۵/۱
۵۰۰۰۰۰	بخش پنجم - درآمد حاصل از خدمات و فروش کالا	۱۷,۳۹۶	۳/۴	۱۳,۴۴۱	۳	۲۹/۴
۶۰۰۰۰۰	بخش ششم - درآمد حاصل از جرائم و خسارات	۲,۵۸۳	۰/۵	۱,۵۵۹	۰/۳	۶۵/۶
۷۰۰۰۰۰	بخش هفتم - درآمدهای متفرقه	۲۱,۰۷۷	۴/۱	۱۱,۲۱۰	۲/۵	۸۸
۸۰۰۰۰۰	واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۱۵۰,۷۰۰	۲۹/۵	۱۲۶,۹۴۲	۲۹/۱	۱۸/۷
۹۰۰۰۰۰	واگذاری دارایی‌های مالی	۷۷,۵۹۴	۱۵/۲	۶۴,۱۹۴	۱۴/۷	۲۰/۸
		,		,		/

۵. درآمد استانی که به خزانه استان واریز می‌شود، به صورت دقیق تعریف و مرز آن با درآمدهای ملی که به خزانه‌داری کل واریز می‌شود مشخص شود و درآمد استانی به حساب درآمد عمومی و بالعکس منظور نشود.

۶. درآمدهای موضوعی با ذکر دستگاه اجرایی و موضوع آن در قانون درج شوند. مانند وزارت بازرگانی، صدور و تمدید کارت بازرگانی.

۷. وجود درآمدهای اختصاصی از نظر اصول بودجه، خلاف اصل عدم تخصیص است، این در حالی است که این ارقام هر ساله هم از نظر تعداد عناوین و موضوع و دستگاه و هم از نظر مقادیر رشد محسوسی داشته است. این امر نشان دهنده این واقعیت است که دستگاه‌های اجرایی گرایش محسوسی به کسب این درآمدها یافته‌اند. درآمدهای اختصاصی سبب تبعیض در پرداخت‌های نیروی انسانی شده، هزینه‌های غیرضرور و اختلال در برنامه‌ریزی را گسترش داده و از کارایی و بهره‌وری می‌کاهد. حذف تدریجی آن در کلیه دستگاه‌ها به خصوص دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی، مؤسسات آموزشی و پژوهشی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و واحدهای تابعه آن توصیه می‌شود.

:

: مجموعه آشنایی با بودجه (۱) منابع بودجه عمومی دولت

: معاونت پژوهشی

: مطالعات برنامه و بودجه

: علیرضا فرزیب

: محمد قاسمی

:

۱. بودجه کل کشور

۲. منابع بودجه

:

قانون بودجه سال ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ کل کشور.